

Sognedegnene i Brønshøj-Rødovre. (1668-1803).

Af Viceskoleinspektør *Valdemar Møller.*

Degnene var Kirketjenere; de ledede Sangen, assisterede ved kirkelige Handlinger, besørgede Klokkeringningen og gav Ungdommen den nødtørftigste Undervisning i Kristendomskundskab. For deres Tjeneste havde de Embedsbolig, Jordlod, Degnetrave (i Reglen 40 Tdr. Sæd) samt Offer fra Menigheden. Som oftest var de Studenter, der af forskellige Grunde ikke var kommet videre i Studierne. Dog skete det stundom, at teologiske Kandidater begyndte med et Degnekald for senere ved Lejlighed at blive befordret til Præst. Undertiden var Degne- og Skoleholderstillingen slaaet sammen. I *Brønshøj* havde Sognedegnen til Brønshøj-Rødovre Menigheder sin Bolig — en lang, straatækt, lav 7 Fags Bygning —, beliggende mellem Kroen og Kirkegaarden. Han havde nær til sin ene Arbejdsplads — Brønshøj Kirke —, men ogsaa nær til et Sted, hvor han kunde slukke sin Tørst og drukne sine Sorger. Om en af Degnene vides det, at han havde mange økonomiske Bekymringer. Og dog var Degnens Indtægter ikke helt ringe. Omkring 1740 anslog Bispen dem til ca. 200 Rdlr. Det var ikke lidt i de Tider — man sammenholde hermed, at Rytterskolernes Lærere kun havde 24 Rdlr. aarlig i Penge. Det ses da ogsaa, at en af Skoleholderne gik over i Degnestillingen, da denne blev vakant. Den gamle Degnebolig blev først nedrevet for faa Aar siden.

I Tidsrummet 1668—1803 har der været 6 Sognedegne i Brønshøj.

Af Kirkebogen ses det, at *Jørgen Knudsen* var Degn ca. 1668—1680. Der vides intet om ham, men med Henblik paa, at Svenskerne havde ligget i Brønshøj faa Aar i Forvejen, og Kirken var blevet brugt til Ammunitionsværksted, forstaar man, at baade Degn og Præst har haft et større Arbejde med at bringe de forfaldne Sager, timelige som aandelige, paa Fode.

Fra 1680—1706 var *Peder Olsen Knop* (Stud. fra Kallundborg 1674) Sognedegn for Brønshøj og Rødovre Menigheder. Rødovre blev 1682 Annex til Brønshøj. I hans Tid fandt en meget celeber Daabshandling Sted i Brønshøj Kirke, om hvilken findes en lang Beskrivelse i Brønshøj Kirkebog.

»Døbt d. 19. Augusti 1687:

En *Morian*, som var 15 Aar gammel, kaldet *Sigvert*. Denne var Hr. Estats Raads. velæle og velbaarne Hr. Luxdorps tiener, kommen fra Bengala udi Ostindien, hidbragt ved Hr. Admiral Sigvar Adeler, som var Gubernator paa Hans May.st Fæstning Dannebrog udi Ostindien, men døde paa hidreisen. Samme bleff senere kaldet *Sigvert*, hans Naffn var tilforn Docter, som de kalled ham paa skiemt.

Hos mig var hand til information ungefair et Aars Tid. Hand gjorde aabenbar sin bekiendelse for Guds høye Alter og fornøyeligen gjorde rede for sin Christendom liudeligen med alles forundring. (Her opregnes en lang Række Faddere — alle »Standspersoner«.)

Alle disse fornemme Høye Herrer og Personer offrede omkring alteret og effter dennem fulte enhvers Laqvay og Tiener, som alle offrede werd.

Fra Predichestoelen holdis bøn, for alteret bleff holden Oration, som aff mig ved Hendes Naade bleff forhandlet, og hand effter gjorde løfthe, bleff døbt og nu strax effter Dom. XIV p. Trin. stoed og anamit den H. Nadveres Sacrament. Gud styrche hannem i det goede og bevare ham uskatteilig till vor Herre Jesu Christi Dag. Amen.«

En lang Række Kareter har ført Herskaberne med Følge ud til den lille Landsbykirke, og Begivenheden har nok vakt stor Opsigt og været et almindeligt Samtale-

emne i Landsbyen. Det har jo ogsaa nok været en indbringende Dag for Degnen!

Peder Knop, »Substitut« i Brønshøj, var flere Gange indstævnet for Birketinget i Ballerup; 1680 i Anledning af en Gæld til Christen Willumsen i Husum og samme Aar i en Retssag mellem Biskop Bagger og Thorsten Nielsen, der drev Bispens Gaard, og som havde tilladt Folk at skære Tørv i en Mose, der tilhørte Bispens. Peder Knop stod da frem og »suared med Eed med opragte fingre efter Loffven, at Hannem er vitterlig, at Hans Pedersen har skaaret der....«

1682 havde han en Datter til Daaben, kaldet Dorothea. Det hedder herom:

Faderen: Peder Knop, Degn, Brønshøj.

Moderen: Dorethe Knop.

Faddere: Hr. Heidemanns bar det.

Jomfr. Sophie Friis holt det ofver.

Christopher Heidemann.

Christen Aalborg, Smed paa Westergade.

Jesper Rasmussen, Brænde wiins mand og

Hans Daatter holt Christen Huen.«

Man bemærke, at det var »Standspersoner«, i hvert Fald ingen af Bondestanden; Heidemann ejede Herregaarden Husumgaard (hvor Leonora Christine opholdt sig nogle Maaneder i Sommeren 1685 efter Løsladelsen fra Blaataarn).

1688, d. 23. February bleff Peder Knopps Degnens Barn, som var døedfødt, begravet,

og 1689, 4. Juny bleff Peder Knops Datter Anna Maria begravet i Brønshøj Kirkegaard i den østre Krog ved Vaabenhuset.«

1706 døde Peder Knop; Enken levede til 1713.

Den tredie Degn var *Anders Jensen*, Student fra København, i Brønshøj 1706—41. Man faar Indtryk af, at han har haft en fast Position i Sognet. Han holdt Karl og var ikke sjældent paa Tinge i Sager med Sognefolkene, naar disse ikke svarede ham de Afgifter, de var pligtige til. 1712 havde han indstævnet Michael Nielsen »udi Utersleuf til Spørsmal at suare og Dom at lide for Restan-

cen trey Aars Deigne Trave«. Michael Nielsen maatte love at holde sig Loven om Deigne Traven efterrettelig!

Degnen i Brønshøj »penserede« aarlig til »Vor Frue Latine Schole« 6 Rdl 4 Mk.; til Gengæld havde Disciplene fra øverste Klasse — Mesterlektien — fortrinsvis Adgang til Degnekaldet. Til Degneenkerne svarede en Pension af Kaldet paa 8 Rdlr. 1727 blev Anders Jensen Enkemand, og nu styrede Margrete Bastiansdatter i en halv Snes Aar Huset for sin Svoger. Hun blev 1737 »lagt under Quindestoelene i dend brede Gang tæt oppe ved Choeret«.

Samme Aar opdagede en ny tilkommen Præst et Menneske i Sognet, der ikke kunde læse eller skrive og »intet kendte til Guds Ord«, ja end ikke vidste, hvor gammel han var. Han spurgte Degnen ud desangaaende, hvortil denne svarede, at han intet kendte til ham, »hvilket er meget underligt, eftersom han (Degnen) har været her i 30 Aar, og hans Embed fornemmelig er at undervise Ungdommen«. Det 23-aarige unge Menneske blev sat i Skole, han var meget tungnem — og Skolemesteren har nok ikke været begejstret for ham! Ualmindeligt var det ikke, at de unge af Bondestand simulerede, skjulte deres Alder af Frygt for at blive taget til den forhadte Militærtjeneste.

Den 27. Febr. 1741 gav Anders Jensen 50 Slettedaler, der skulde staa hos Præsten til 5 Procent Rente. Hver »Michelsdag elier Juul« skulde disse Rentepenge gives til »Brøndshøj eller Rødoure Sogns fattige og ingen andre«. »Derom er ingen videre Foundation«, skriver Præsten i sin Embedsbog. Og Ugen efter, »3. Martz 1741, døde han i sit Embeds 35. Aar og alders 69. Aar«. Nu blev *Henrich Hiort* Degn. Han var Student fra Slagelse Skole 1739, samme Aar blev han *Skoleholder* ved »Rytterskolen« i Brønshøj og ægtede Elisabeth Tronier. Samme Aar havde de en Søn Rasmus til Daaben. Det ses af Kirkebogen, at han har haft Omgang med Folk af bedre Stand. Det var i hvert Fald et økonomisk Avancement at blive Degn. Det hedder jo, at naar det »regner paa Præsten, drypper det paa Degnen«. I Brønshøj var det omvendte nærmest Tilfældet, thi Præsten klagede over, at hans Indtægter ikke var større end Degnens, hvorfor der blev taget en Korn-

tiende fra denne og lagt til Præstekaldet. Saa kom der den rette Balance i Tingene!

Det vides, at han i længere Tid var svagelig. Bispen skriver i sin Visitatsbog: »Degn Henrich — ædrue — har i lang Tid været svag, men nu begyndt at bædre sig.«

1749 døde han, efterladende sig Enke og en større Børneflokk. Præsten i Brønshøj var fra Trondhjem, hans Broder var Sjællands Bisp, og maaske kan dette forklare, at en Nordmand, *Lorentz Pedersen Holst*, Stud, fra Trondhjem, nu blev Degn til Brønshøj-Rødovre Sogne og havde Kaldet i 25 Aar, 1751—76. Han har aabenbart siddet haardt i det og været inderlig led og ked af det hele. I Landsarkivet for Sjælland opbevares 3 Skrivelser fra ham, de belyser hans fortrykte Stilling.

Han skriver 4. April 1759:

Højædle,

Højærværdige og

Høylærde Hr. Biscop.

Naadige Herre.

Da jeg ofte har haft den Naade mundtlig at andrage for Deres Højærværdighed mine slette Omstændigheder, saa understaar jeg mig endnu skriftlig at anmelde samme. Det er Deres Højærværdighed altfor vel bevist, at jeg er den eneste Degn her i Sjælland, som ingen Korn-tiende nyder, men allene det uvisse, som falder, som i disse besværlige Tider er ganske ringe, hvoraf jeg med min Familie hverken kan subsistere eller mindre istandsætte min forfaldne og før min tiid ruinerte Bolig, thi jeg har ikke isaa meget som et knippe Halm af den hele tiende.

Nu ere Tagene dels af Ælde fortærede og dels af Vinden afblæste, Væggene hartad udspringende — Sparrer og Lægter forraadnede, saa vi nu knap har et Sted at sætte vor Seng paa, naar det regner, og maa være bange, naar det blæser, at den paa fald staaende Hytte skal falde ned over os, hvilket er hele Menigheden bekiendt. Ja, jeg har i Aar af Mangel paa Foder været nødsaget til at skille mig med mine Faar, som hidindtil har været mig og mine en stor Hielp til Klæder og føde. Naar altsaa dette andre Degne kan forbædre sig, fordi de i disse Tider have foder og Kiærnen vel betalt, saa er jeg med min familie færdig at crepere, fordi jeg har ingen af Delene, og naar andre Degne kan holde baade Heste og Wogne, maa jeg, som ingen Hest kan holde, gaa og udstrabadsere mig

til 6 Byer, ja, min Kone sidder indemuret som i et Kloster og ingensteds kand komme.

Dersom jeg nu, da Degne-Boeligen saa haardelig trænger til reparation, ingen Hjelp nyder, nødes jeg at overlevere den til Præste Enke Cassen, som har den i Pant, at den kand lade den reparere og gøre sig betalt af min Eftermand; da jeg aldeles ikke forlanger noget for den, men dog vil betale de sædvanlige renter for at boe i den.

Dersom det ikke kand gaae an, nødes jeg til at søge Hans Kongelige Mayestæt om, at hans Rescript om Degneboeligerne maa staa ved Magt, navnlig at den af Kornindkomsterne skal holdes i Stand. Men for at befries fra alle fortrædeligheder i denne trælagtige Tienneste er min underdanigste Begiering, at Deres Høyærværdighed vil redde mig af min yderlige Elendighed ved at meddele mig et andet Brød, da Gud saadan retmæssig naade visselig skal belønne, hvornæst jeg i Haab om en gunstig Bønherelse henlever i dybeste underdanighed.

Høyædle og Høyærværdige

Høylærde Hr. Biscop.

Naadige Herre.

Deres

underdanigste Tiæner

Lorentz Pedersen Holst.

Brøndshøj, d. 4. April 1759.

Ovennævnte Bønskrift havde ikke den forønskede Virkning; et Par Maaneder efter — 16. Juni 1759 — skriver Degnen atter til Biskoppen:

»Høy-ædle og høyærværdige Hr. Biscop.

Naadige Herre.

»Jeg understaar mig herved at fremsende inlagde Memorial ydmygst bønfaldende, at Deres Høyærværdighed vil proponere min Sag paa det beste, at jeg dog som andre Degne maatte naae det ønske at see min Degne-Boelig i forsvarlig Stand, thi hvis jeg selv uden hielp skal bestride dens reparation, vil det ufejlbar befordre min total ruin. Hvornæst jeg i dybeste Underdanighed henlever.

Høyædle og Høyærværdige

Hr. Biscop.

Naadige Herre.

Deres

allerydmygste, underdanige

og ærbødige Tiæner

Lorentz Pedersen Holst.

Brøndshøj, d. 16. Juny 1759.

Heller ikke dette frugtede; og da Degnen hører, at hans Kollega i Kirkeværløse ligger for Døden, skynder han sig at indsende Andragende om at blive befordret til dette Degnekald. Dette sker i November 1759.

Høyædle,

Høyærværdige og

Høylærde Hr. Biscop.

Min naadige Herre.

»Da Degnen udi Kirke Wærløse ligger for Døden, og der er intet Haab om hans forbedring, saa er min alldygste Begjæring, at om hand ved Døden skulde afgaae, Deres Høyærværdighed da vilde forunde mig Degnekaldet, thi baade er der kun en Kirke at opvarte og en nye opbyggt Degnebolig samt flere Herligheder, der hører Degnekaldet til, hvilket kunde komme mig som en fattig Mand vel tilpas og kunde være Vederlag for mine 9 Aars lange og møysommelige Tiænneste her i Brønshøj og for de store Bekostninger, jeg tiid efter anden har giort paa den forfaldne Degnebolig.

Jeg forlader mig i det øvrige paa Deres Høyærværdigheds mange høye Løfter og underdanigst recommenderer mig til Deres Høyærværdigheds Retsindige affection, hvornæst jeg med utallige forbønner for Deres Høyærværdighed og ganske høye familie i dybeste veneration henlever.

Høyædle,

Høyærværdige

og

Høylærde Hr. Biscop

Min naadige Herre

Deres

Troe Forbeder hos Gud
og underdanigste Tiæner
Lorentz Pedersen Holst.

Brønshøj, d. 13. Novbr. 1759,

De saare ydmyge Andragender har ikke haft den forønskede Virkning, og at Boligen har været mindre solid, ses deraf, at den nedblæste 1761. I den Anledning blev der foranstaltet en Kollekt blandt Gejstligheden i Sjællands Stift til Genopførelse af Degneboligen. Man maa da antage, at den blev noget solidere!

Først 1776 befriedes Holst for sin »trælagtige Tieneste« i Brønshøj, idet han *byttede Embede* med sin Eftermand *Jens Lund*, der var Degn ved St. Hans Hospital. Her

virkede han kun faa Aar; hans Enke — Ane Cathrine Holst — blev begravet i Brønshøj Torsdag 24. Juli 1784.

— Den sidste Degn i Brønshøj var *Jens Lund*, f. 1730, Student fra Nakskov 1749, først Skoleholder ved Børnehuset og Degn ved St. Hans Hospital. Han byttede — som nævnt — Embede med Holst.

Det anføres i Kirkebogen 1776, at »Lene Sehsteds spæde Rebecca er død i Degnebolig«.

At det ikke har været nogen ublandet Fornøjelse at færdes i Embedsforretninger paa Sognevejene, ses af følgende Klage fra Præst og Degn til Amtmanden (Scheel-Plessen).

»Jeg veed, at Deres Excellence haver foranstaltet en istandsættelse af Weyen imellem Husum og Islehus, men enu befindes, at den er ligesaa slet i Aar som i fjor, da der blev lagt lidet Grus hist og her, men paa det værste Sted slet intet. Jeg har derfor adskillige Bekymringer: skal jeg blive siddende paa Vognen, saa staaar jeg Fare for at vælte, og dersom det skeedte, hvem kand erstatte mig den skade? Skal jeg staa af og vade igiennem dyn-det, da vilde det blive tungt for mig, som en gammel Mand at gaae til Embedsforretninger med vaade Fødder? Skal jeg lade Sognereysen fare og give Rødovre Sogne-Folk Andledning til Deres Klagemaal og mit Forsvar, dend opsyn vilde jeg ugieerne opvække: det bliver derfor min Tilflugt og underdanigste Ansøgning, at Deres Exc. ville fornye sin Ordre med dend alvorlige eftertryk, at den af Vedkommende bliver respektered.

Underdanigst

Brønshøj, d. 15. Oktb. 1786.

P. Egberg.«

»Denne min Sogne Præstes underdanigste andragende og begiering beder jeg ligeledes underdanigst at maae blive efterkommet, da jeg (om Gud vil) paa førstkommen-de Søndag begynder min Aften Læsning i Rødovre og skal reyse ad denne vey i Mørke og Mulm Kl. 9 à 10 om Nat-ten med største Liivsfare.

Underdanigst

Brønshøj Degnebolig
ut supra.

af
J. Lund.«

Men saa tilføjes der: »Dette Brev blev ej bortsendt, da veyen blev repareret.«

Der var megen Modvilje hos Bønderne, som skulde befordre Degnen rundt i Sognet, naar han i Embeds Medfør læste med den voksne Ungdom. Lund maatte klage

til alle Myndighederne, og til sidst resolverede Kongen i Aaret 1784, at 11 Gaardmænd i Husum skulde idømmes en Mulkt paa »fiire Mark« hver til Sognets fattige og endvidere tilpligtes at befordre »den gamle Degn« »uden Følge for Efterkommerne« rundt til Sognebyerne. Det har nok været med blandede Følelser, at Degnen satte sig op hos sine Sognefolk! Dog tager man fejl, hvis man tror, at dermed var den Sag i Orden. Omkring Aar 1800 blev det galt igen; denne Gang fra Sognets anden Kant, fra Emdrup. Her var det rent galt med Gaardmand Niels Andersen, han vilde hverken køre for Degnen eller udrede den Smaaredsel, han skulde. Til sidst blev der givet Lund Ret til *Udpantning*.

1792 laa Lund i Proces med Brønshøj Bymænd om et Stykke Jord paa $5\frac{1}{2}$ Skp. Land, hvoraf han fik tilkendt 1 Skp., og 1793 indstævnedes han et Par Utterslev Gaardmænd til at betale *Tolv-Brød* for at ringe Tolv om Middagen; den ene resterede for $2\frac{1}{2}$ Aar, den anden for 8 Aar. Begge blev dømt at betale in natura eller med rede Penge.

Biskop Balle var godt fornøjet med Degnen. »Degnen Msr. Lund er gammel. Han synger taalelig og catekiserer nogenlunde.« Senere hedder det: »Den gamle Degn Msr. Lund har bestandig iagttaget sine Pligter. Jeg agter ham og lader ham hilse.«

1802 indgav Lund Begæring om Afsked og om, at Sønnen, Student Johs. Lund, maatte faa Embedet. Dette sidste blev dog afslaaet, da man paatænkte at nedlægge Degnekaldet. Aaret efter, d. 24. Aug. 1803, døde Jens Lund, 73 Aar gammel, efter 27 Aars Virksomhed i Brønshøj. »Liigtale i Chordøren, da han blev begravet i Kirken«, siger Kirkebogen.

Sønnen blev nu »Interimsdegn« til 1805, da Kaldet blev nedlagt og Degneboligen solgt til Kromanden i Brønshøj — for 372 Rdl. For 5—6 Aar siden blev den nedrevet.

Og dermed var Degnenes Saga ude. Men den Dag i Dag minder »Degnemosen« og »Degnemose Allé« om, at der i sin Tid har levet og virket ovenomtalt Folk i Brønshøj.